

HINDOEÏSME BALI - MODERN

H.I.R. Hinzler

2006

VERANDERINGEN NA 1945

- Republiek Indonesia ontwikkelt zich 1945-50
- Panca Sila (5 Zuilen) als staatsfilosofie
- 1 god, mens centraal, 1 volk,
volkssoevereiniteit, sociale rechtvaardigheid

ERKENNING VAN RELIGIES

- 1 GOD
- 1 HEILIG BOEK
- RELIGIE MOET ELDERS IN DE WERELD AL LANG BESTAAN
- 1 SOORT TEMPEL/KERK
- 1 VAST, GEZEMENLIJK GEBED

1946 Ministerie van Godsdienstzaken opgericht

- 3 departementen: Moslims, Protestanten, Rooms Katholieken
- Niets voor Hindoes en Boeddhisten, niet erkend, hoorden tot Republiek Oost Indonesia, die door de Centrale regering in Jakarta ook niet erkend werd
- 1958 eindelijk erkenning van deze religies, toen Communisme verboden werd
- Gehakketak over erkenning van het Confucianisme.
- Anti Chinezen politiek
- 1979 officieel gemaakt dat Confucianisme niet erkend wordt als religie
- Pas na val van Soeharto meer ruimte voor Chinezen en hun religie

BALI & REPUBLIEK OOST INDONESIA

- Tot 1950 waren Bali en Oost Indonesia apart
- Federatie onder Tjokorda Gede Raka Soekawati als president en Anak Agoeng Gede Agung uit Gianyar als vice president
- 1950: afgeschaft; Anak Agung Bagus Sutedja werd gouverneur van Bali

Balinezen: kent Hindoeïsme nu wel of geen veel godendom?

- Hoe kom je aan 1 god?
- Hoe kom je aan 1 Heilige Tekst?
- Hoe kom je aan Vaste Regels voor gedrag, verering, tempel, priesterschap?
- Hoe kom je aan 1 gebed? En aan vaste tijden voor dat gebed?

1 god

- Sang Hyang Tunggal (= 1) = Siwa als Zonnegod Surya
- Verplichting: schrijn in NO voor hem: sanggah Surya
- Vinden Bali Aga dorpers niet leuk, maar moet
- Bijbehorende filosofie en bewijs geconstrueerd
- Goris hielp

Sangghah Surya Katimesmes

Sanggah Surya
tijdelijk bij ritueel, r
sanggah voor
Trimurti, 1

1 heilige tekst

- We hebben geen Veda's, zoals in India
- Wat dan?
- We hebben ook geen Bhagawad Gita, zoals in India
- Dan maar zeggen dat het de Basis van het Hindoeïsme van Bali vertegenwoordigt
- Engelse vertaling gebruiken en vertalen in Indonesisch

1 TEMPEL?

- Normaal: dorp/stad verdeeld in wijken
- Tempels voor stichter van dorp; 1e vorst die in dorp heerste; wijk; Durga, die over dode lichaam heerst; Prajapati, die over crematieplaats heerst; tempels voor eigen voorouders in ieder huisgezin
- Tempels voor rijk: op heilige berg en aan zee
- Tempels voor irrigatie
- Tempels op 'auspicious locations'
- Tempels op plaatsen waar iets belangrijks gebeurde

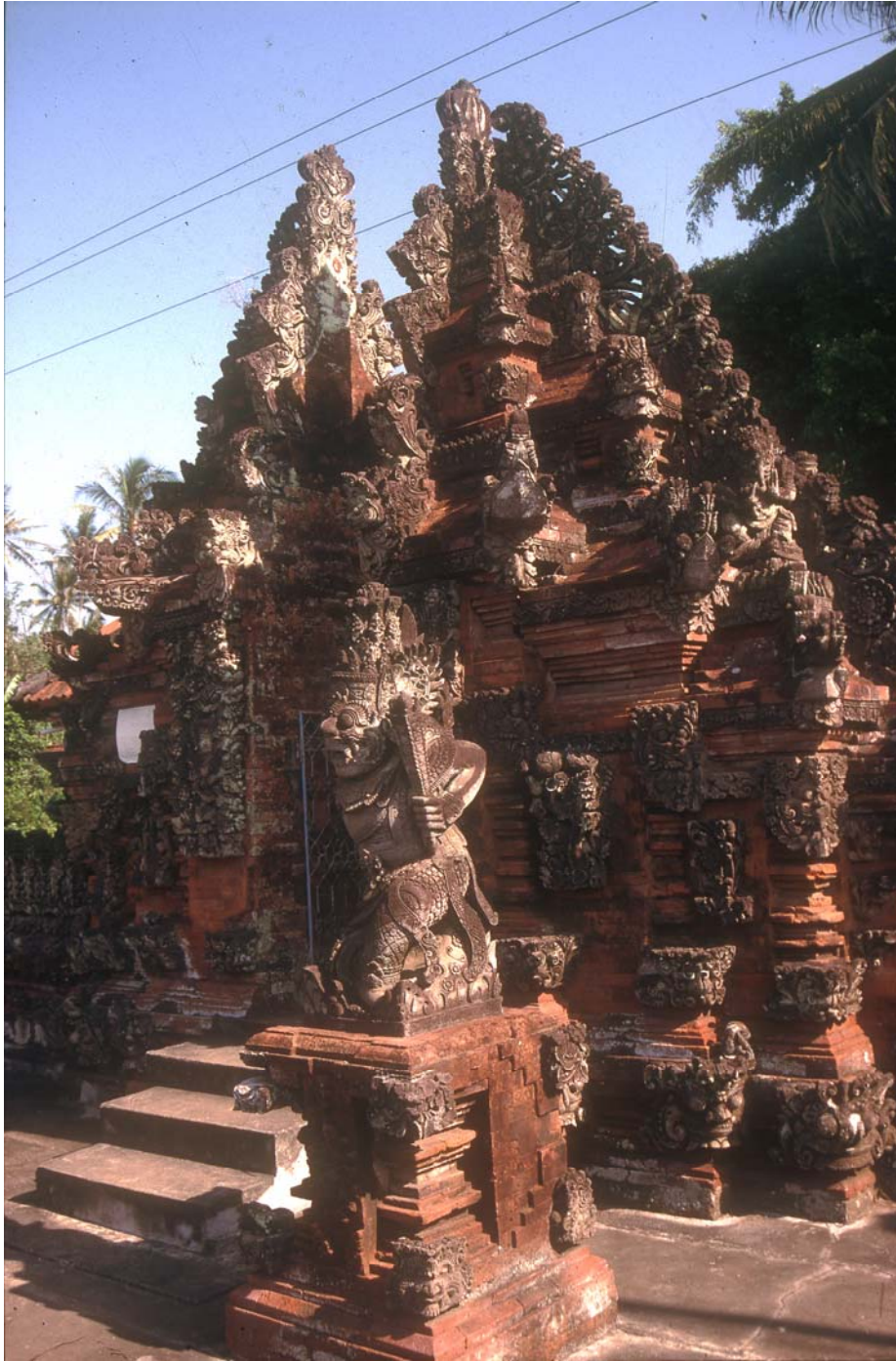
Pura Puseh, Meliling, zuiden

Pura Dalem, Pangkung Karung

P.Dalem, Pangkung
Karung, candi
bentar; Yama

Pura Dalem,
Krambitan, gopura,
Yama, Dorakala

Pura Panti Pajenengan, Meliling

Pura Puser ing Jagat, Pejeng stenen vat karnen oceaan

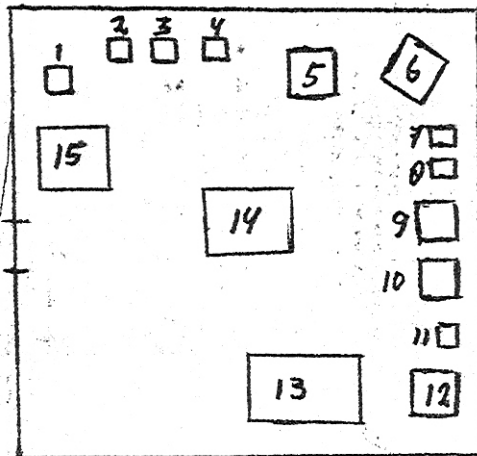
Pura Panataran Sasih, Pejeng keteltrom

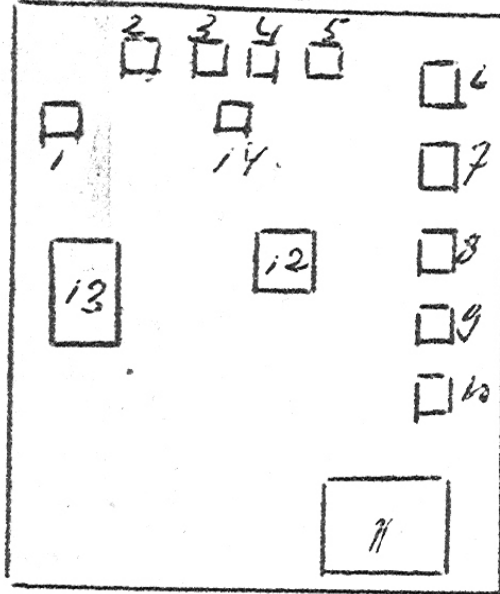
Trom

PURA: Bandjar di Ambengan (Ubud)

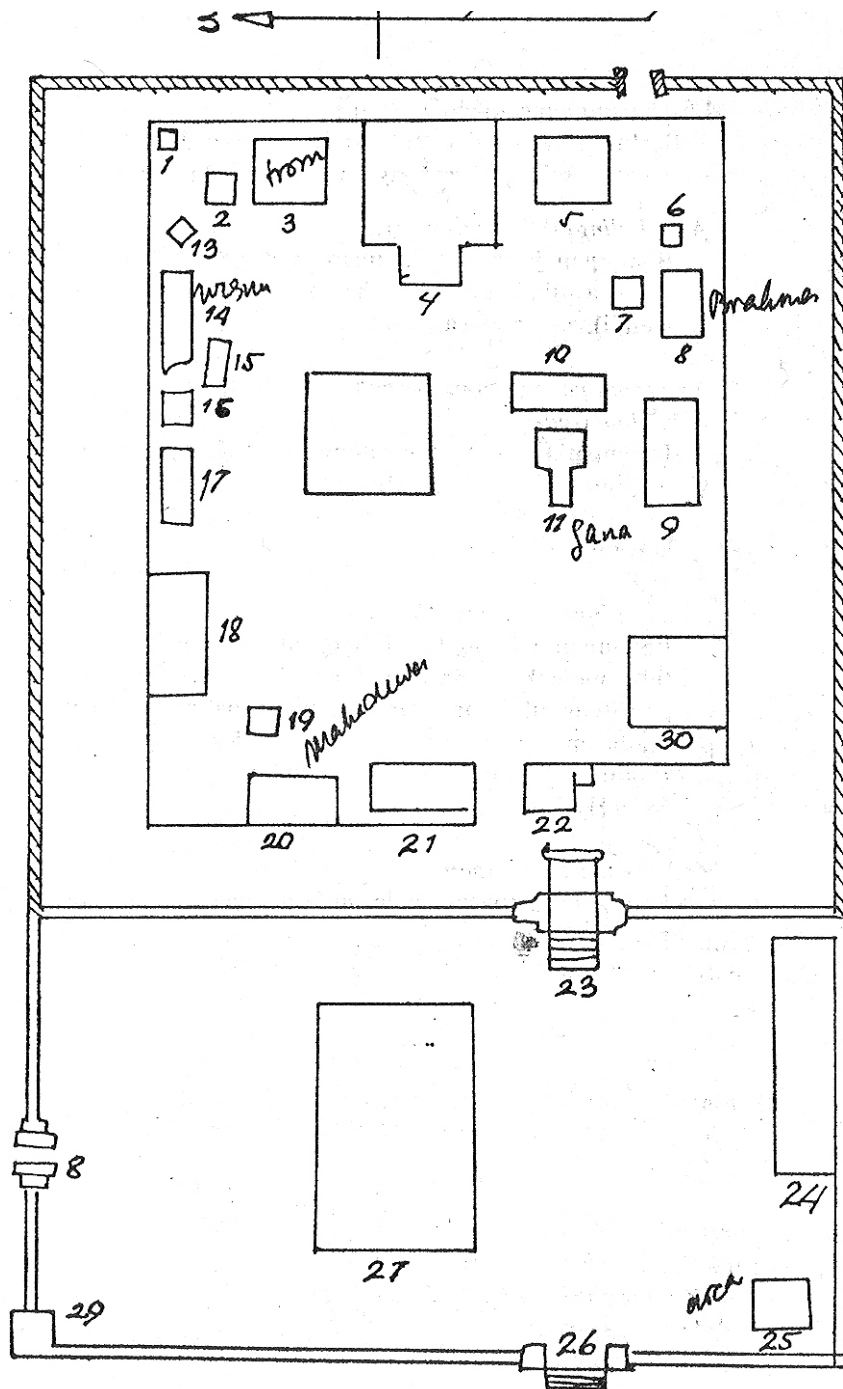

1. sedahan
2. maospait
3. panataran
4. madjapahit (tugu)
5. Gunung Batur (meru: tumpang...)
6. padmasana
7. puseh
8. buruan
9. Gunung Agung
10. gedong kamulan
11. pasimpahgan sulang
12. Ratu Ngurah
13. paselang (tijaang sija)
14. pasamuan
15. paselang (tiang sija)

PURA: Panti di Melinggih (Pajangan).-

1. taksu ?
2. pesaren
3. gedong sari
4. meru (tumpang telu)
5. padmasana
6. padmasana
7. limas tjatu
8. kemulan
9. (gedong bata!)
10. Sedahan pengrurah
11. (pwargan) ?
12. pepelik
13. (pawuman)
14. ....

KETERANGAN:

1. Pelinggih Tranggana.
2. Padmasana.
3. Pelinggih Ratu Sasih.
4. Pengaruman.
5. Gedong Swara.
6. Gedong Pelik.
7. Panggungan.
8. Gedong pesimpangan Bhatara Brahma.
9. Bale Peselang.
10. Panggungan.
11. Pesimpangan Bhatara Gana.
12. Bale Gede.
13. Gedong.
14. Pesimpangan Bhatara Wisnu.
15. Panggungan.
16. Pengaruman.
17. Pengaruman.
18. Pengaruman.
19. Panggungan.
20. Gedong Pesimpangan Bhatara Mahadewa.
21. Bale Pegat.
22. Pemiyan.
23. Candi Bentar.
24. Bale Pëbatan.
25. Pelinggih Arca.
26. Pemedal.
27. Wantilan.
28. Candi Bentar.
29. Bale Kukul.
30. Bale Gong.

Pelinggih tembok yang rusak.

5 SOORTEN RITUELEN PANCA YADNYA

- RITUELEN VOOR GOD(EN), DEWAYADNYA
- RITUELEN VOOR MENSEN – MANUSAYADNYA
- RITUELEN VOOR DODEN - PITRAYADNYA
- RITUELEN VOOR DEMONEN – BUTAYADNYA
- RITUELEN VOOR RESI'S/PRIESTERWIJDINGEN – RESIYADNYA
- Voor het eerst geformuleerd in 1954 door Anandakusuma, gebaseerd op Indiase bronnen die over panca mahayajnya spreken; ervoor: Catur/4 yadnya.
- Resiyadnya moeilijk, Indiaas; geld voor studie van geleerden? Steun voor Veda studie?

WEGEN VOOR HET BEDRIJVEN VAN RELIGIE

4 WEGEN – CATURMARGA ?

3 WEGEN – TRIMARGA?

DIVERSE HERVORMERS

- Resi Ananda Kusuma uit Klungkung, gusti, aanhanger Sivananda (1885-1963) Divine Life Society
- 4 wegen om verlossing, moksa, te krijgen
- Karma marga (daden, religieuze handelingen), jnana marga (kennis), yoga marga, bhakti marga (liefde voor God)
- Geformuleerd in 1966, gebaseerd op werk van Indiër Narendra Dev Pandit Shastri uit 1955, die als vertenwoordiger van de Arya Samaj in Denpasar zat
- Yoga = astangga yoga, geformuleerd door Sivananda en Vivekananda in India in de jaren 80.

3 wegen

- Yoga marga overgeslagen
- Nieuwe formulering van de trimarga door I Gusti Bagus Sugriwa

1 Gebed

- Introductie van het Tri Sandhya gebed
- (tri=3; sandhya=ochtend, 12 uur en avond)
- Theoretisch moesten alleen leden van de triwangsa (3 hoogste standen) op die tijdstippen water plengen en gebeden en mantra's (Gayatri mantra) reciteren
- Nieuwe Sanskrit tekst gemaakt met Indonesische vertaling
- Mensen moesten leren tekst gezamenlijk te reciteren. Veel verzet onder 'ouderen'; verplichte leerstof op lagere scholen

1 kerk/moskee/gebedshuis voor gezamenlijke religieuze bijeenkomsten

- Probleem, duizenden tempels, voor voorouders, 1e stichter van dorp, dynastie, rijk, etc.
- Mensen komen in groepjes 1x per 210 dagen als tempel jaardag heeft; tijdstip naar eigen wil
- Priester is ‘voorzegger’ in mantra’s, terwijl groepje bloem (kleur naar god van windrichting) of wierook vast houdt: bhakti
- Wijwater voor groepje na bhakti
- Iedereen zit buiten op matje op de grond
- Nieuw: priester reciteert Trisandhya gebed, terwijl vereerders hun handen vouwen

Oprichting Overkoepelend Hindoe Orgaan
Parisada Dharma Hindu Bali 23-2-1959
Parisada Hindu Dharma Indonesia 1986

- Cursussen voor priesters vanaf 1961, zodat ze allemaal zelfde rituelen en mantras gebruiken
- Cursussen voor bekeerlingen buiten Bali
- Probleem: kun je alleen Hindoe zijn als je Balinees bent en tot de 4 kasten behoort, of ook als je een Batak, of Dayak of Sulawesier bent?
- Hoe heten hun priesters? Nieuwe term: pinandita ipv pedanda
- Nieuw soort tempel voor iedereen: Pura Jagatnata (Heer der Wereld), waar iedereen heen kan

Pura Jagatnatha,
Badung

Voor- & achterkant padmasana

Heroriënteren op Klassieke tempels

- Prambanan op Midden Java
- Panataran op Oost Java
- Sukung bij Solo
- Nieuwe en oude rituelen (galungan, bhutayadnya) aldaar gevierd
- Boeddhisten: heroriëntering op Borobudur-Mendut
- Waisak daar gevierd

Nieuwe heiligdommen

- Lumajang, Oost Java, op replica Meru berg
- Pura Jagatnatha op plekken van migranten, bijv. Ternate, Jakarta, Pematang Siantar/Toba
- Pura Payogan in Kutai en elders
- Pura Dalem in Sumbawa selatan en elders

Zijn hervormingen nieuw?

- Balische traditie: Javaanse hervormers
- Markandeya: sticht tempel in Besakih bij heilige berg Gunung Agung
- Sang Kulputih: introduceert de tempelpriester, pemangku en de desa adat
- Mpu Kuturan: juiste verering goden Besakih; tempeloprichter
- Mpu Lutuk: rituelen specialist
- Dang Hyang Nirartha: reform Hindoeïsme; geen godenbeelden Indiase stijl vereerd in sanctum; introductie crematie zoals we die nu kennen; Veda kenner
- Mpu Bharadah: Boeddhistische hervormingen

Markandeya

- Volgens de Balische mythe zou hij een Wisnuiet zijn
- Hij zou in 847 AD in midden Java geleefd hebben
- Had iets te maken met heiligdommen op Di Hyang berg
- Ging naar het oosten en stichtte tempels op bergen, op de Gunung Raung in Oost Java
- Kwam in Bali en stichtte tempel in Besakih op berg Gunung Agung

Javaanse missie naar Bali tijdens Airlangga

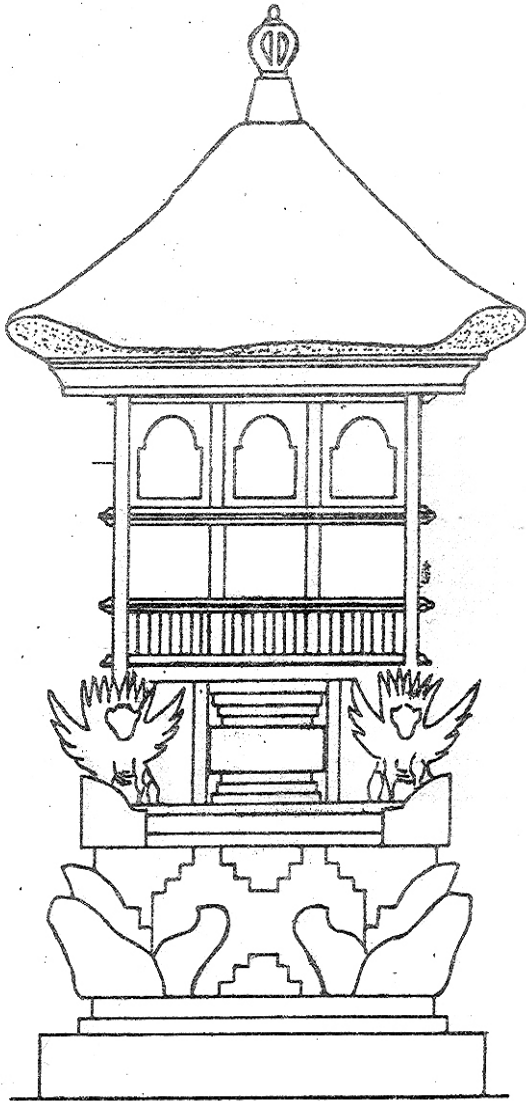
- Tijdens Airlangga (?-1049 AD) zouden 3 priesters naar Bali gegaan zijn om goden, o.a. van Besakih, Bhatara Putrajaya, te vereren op de juist manier.
- Mpu Mahameru kwam in 999 AD aan in Besakih.
- Mpu Gana kwam in 1000 AD aan in Gelgel.
- Mpu Kuturan kwam in 1001 AD aan in Silayukti.
- Mpu Genijaya kwam veel later in 1157 AD in Gunung Lempuyang.
- Mpu Bharadah had moeten komen, maar bleef in Lemahtulis in O. Java
- Idee: 5 priesters uit Java naar Bali; mooi getal, Panca Tirta

Mpu Genijaya

- Naar Bali in 9e/10e/12e eeuw?
- Werd stamvader van de Paseks
- Introduceerde concept: terug naar de Weda's

Mpu Kuturan

- Mythe: steekt over in bootje van waterplant met zeilen van blad; andere versie: in waluh/soort kalebas.
- Bouwt tempel in Silayukti; vereert god van Besakih
- Zou 6 sekten van Bali (Sambu, Brahma, Indra, Wisnu, Bayu, Kala) gereorganiseerd hebben in 3: Wisnu, Brahma en Siwa vereerders
- In elk dorp 3 tempels: Pura Desa voor Brahma, Pura Puseh voor Wisnu, Pura Dalem voor Siwa.
- In huistempel (Pamrajan) altijd schrijn met 3 afdelingen voor deze 3 goden = sanggah kamulan
- Introduceerde mantra's in het Javaans ipv Sanskrit

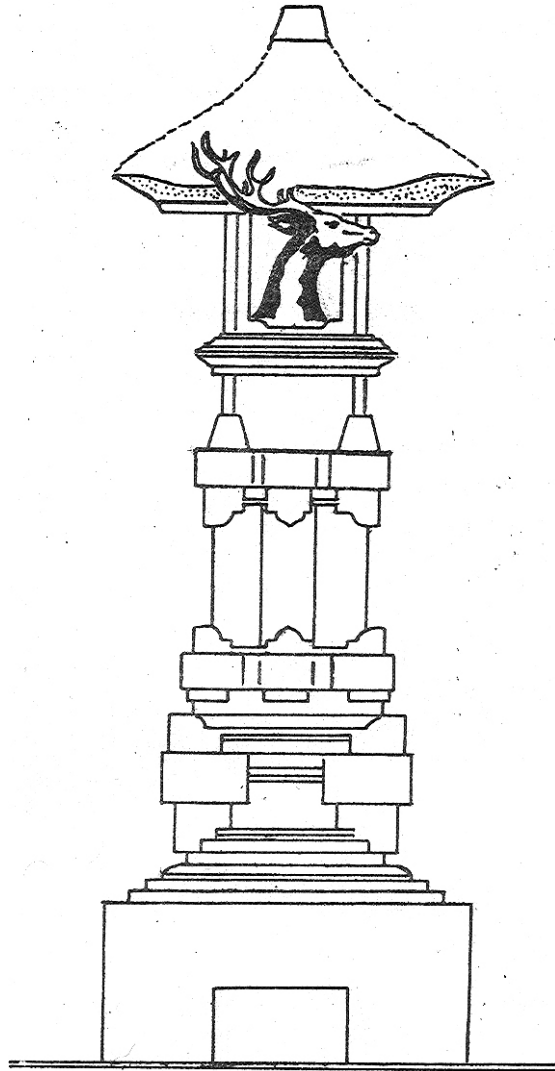

Sanggah kamulan

Manjangan saluang

- Speciale schrijn in elke huistempel voor Mpu Kuturan om hem te gedenken en te bedanken
- Voorzien van hertekop of gewei (manjangan = hert; saluang van salwan, volwassen hert?), omdat hij volgens ander verhaal op Bali komend een hert bereed

MANJANGAN SELWANG

Dang Hyang Nirartha

- Naar Bali in 1489 AD (Pararaton); Siwaitische brahmaan.
- Hij werd schrijver en hofdichter van koning Baturènggong (1550 AD) en diens opvolger Dalem Bekung
- Auteur van Kakawin Usana Bali (?) en andere korte gedichten in Tengahan metra
- Gaat naar Lombok, waar hij Tuan Sumeru heet en naar Sumbawa waar hij Pangeran Sangupati heet

Mpu Bharadah

- Buddhist, zou broer van Mpu Genijaya zijn
- Speelde rol ten tijde van Airlangga, Oost Java
- Had wat te maken met Calon Arang verhaal
- Ging 2x naar Bali
- Huwde zijn dochter uit aan Kuturan

Modern: Sai Baba uit India

- Wanneer begonnen? Jaren 80
- Yayasan Sri Sathya Sai Centre, Jakarta, hoofd is Indier, Lachman Vaswani
- Eenvoudige puja in 'kamar suci' thuis
- Veel meditatie, werken aan je zelf
- Genezen door handoplegging; 'smetten' van iemand verwijderen
- Geen ingewikkelde offers en rituelen (goedkoop)
- Heel erg Wisnu-Kresna gericht (Bhagawad Gita)
- Op Bali gesteund door I Gusti Agung Gede Putra (hoofd Dinas Agama in de jaren 80 en 90)

Bij wie populair?

- Intellectuelen, hoogleraren
- Eenvoudige, goedkope en snelle rituelen
- Mediteren
- Familieleden vinden het meestal niet leuk, distanciëren zich
- Dito in India

Wie is Sai Baba

- Zuid Indiër, geboren 23-11-1926, Wisnuitische familie. Satyanarayana genoemd
- Kon goed leren, schrijven, mensen helpen
- 1940: flauwte, gebeten door slang? Wakker: Ik ben incarnatie van Baba, ik ben Sai Baba, terug op aarde
- Gaat preken vanaf 1947, Divine Life society
- Geneest mensen met ingebeelde ziektes; extra-sensory perception; psychokinese
- Gaat vanaf 1962 preken buiten India, met succes

gevaar

- Dergelijke guru's bedienen zich van goocheltrucs: ring, steen, ketting, as tevoorschijn toveren; vuur uit niets maken (Kalium permanganaat)
- Is bijgeloof, maar veel mensen, van laag tot hoog geloven erin
- Invloed op ministers en regeringsfunctionarissen
- Beslissingen genomen in overleg met 'guru'
- Manipulatie
- Anti-superstition rallies in India door rationalisten